

deserat hominem, nihilominus ita impotens est ad sic resistendum gravi tentationi, ut non contingat constanter et sine peccato id facere. Quod imprimis colligimus ex testimoniis adductis, nam hæc doctrina majori ex parte auctoritate nititur: deinde accedit experientia et communis omnium fidelium sensus. Quis enim est, qui in seipso non experiatur quam facile tentationibus succumbat, præsertim gravibus, si suis viribus relinquatur? Aut quis est qui adeo de se præsumat, ut in tentatione gravi, si illam vincere cupit, non statim ad Deum recurrat, et auxilium tanquam sibi necessarium ad resistendum postulet? Denique potest ratione declarari, quia licet voluntas libera sit, pendet tamen multum in usu libertatis ex consideratione et attentione intellectus, et ex inferioris appetitus affectione, quæ multum movet, et post se trahit voluntatem, et hinc fit ut, urgente tentatione, et homine sibi relicto, vel intellectum non satis applicet ut attendat et consideret, sicut moraliter necessarium est ad resistendum, vel certe ut, licet aliquando attendat, non multum in eo iudicio instet, sed tepide se gerat, propter impetum passionis, et aliquando potest tanta esse passio, ut etiam contra actuale dictamen rationis voluntas eligat. Gravis autem tentatio omnibus his modis solet urgere, et ideo si instet, infallibiliter hominem gratia non adjutum deiciet.

34. *Progreditur explanatio, quod momentanea tentatio non sit gravis.* — Explicabiturque hoc facilius, et melius, si attendamus omnem tentationem gravem includere aliquam temporis moram et perseverantiam, nam si uno tantum momento temporis tentatio duret, non æstimabitur simpliciter gravis, quantumvis intensa videatur, dummodo potestatem, et physicam et moralem, considerandi et deliberandi relinquat. Nam si hanc potestatem auferat, vel perturbando usum rationis, vel omnino præveniendò ejus advertentiam, vel saltem impediendò perfectam deliberationem et moralem potestatem illam habendi, in his casibus non poterit quidem voluntas tentationi resistere, contra illam actu absoluto nitendo; verum in hoc vel nihil peccabit, vel saltem non graviter, quia sine potestate morali deliberandi, motus voluntatis non potest esse peccatum mortale; sed vel erit motus primo primus, si nulla adsit advertentia, nec potestas deliberandi, et ita nullum erit peccatum, vel ad summum erit motus secundo primus, et culpa venialis, si aliqua adverten-

tia rationis intercedat sine potestate morali sufficienter advertendi et deliberandi. In præsentem autem agimus de tentatione quæ relinquit sufficientem advertentiam rationis ad plane deliberandum, si homo velit mentem applicare, et de hujusmodi tentatione dicimus tollere potestatem moralem illi resistendi sola libertate, sine auxilio gratiæ, quamvis non tollat libertatem ad non consentiendum pro quolibet determinato instanti illius temporis in quo tentatio durat, quandoquidem, in quocumque momento homo consentiat, graviter peccat, ut ostensum est. Et ideo talis tentatio non tollit potestatem physicam vel moralem pro singulis instantibus, quia in nullo illorum necessitatur voluntas quoad exercitium, ut est etiam probatum. Nec impotentia moralis potest spectari respectu alicujus instantis determinati; tum quia nulla est proprietas in voluntate, unde illa impotentia proveniat pro singulis instantibus per se consideratis; tum etiam quia alias in tali casu, auxilio gratiæ destituta, non peccaret mortaliter cedendo tentationi, quia ad peccandum mortaliter necessaria est potentia moralis vitandi peccatum, saltem pro eo tempore vel momento in quo peccatur, quia debet actus esse humanus.

35. *Gravis tamen potentiam moralem resistendi superat.* — At vero respectu totius tentationis, licet potentia physica non desit, nihilominus de potentia morali est longe diversa ratio, quia liberum arbitrium natura sua est valde mutabile, et ideo tentatio et passio contraria faciunt ne perseveranter possit attendere quantum oportet ad resistendum. Atque hæc necessitas sufficit ut simpliciter non possit homo totam illam tentationem vincere. Atque hunc modum explicandi hanc impotentiam colligo ex Basil., homil. *Quod sine divina gratia resistere Satanae nemo possit*, quæ habetur post librum de Baptismo, ubi in principio sic ait: *Frustra inflati putant libero se arbitrio peccati occasiones inanire posse, quod per solum crucis mysterium cassatur. Liberum enim illud quod in potestate hominis est arbitrium, in eo situm est ut velis vel nolis resistere diabolo; non enim ut omnino hoc possis potentiam habes, qua affectionibus carnis domineris. Nisi enim Dominus custodierit civitatem, etc.*, quod late prosequitur semper ostendens impossibilitatem hanc consistere in constantia et perseverantia resistendi. Hoc videntur sensisse omnes Theologi, qui asserunt posse hominem servare vi libertatis quocumque præceptum legis naturæ, et vitare peccatum illi contra-

rium ad breve tempus, licet non omnia, neque longo tempore, et locuti sunt indistincte, sive tempore tentationis, sive extra tentationem urgentem, quia ratio libertatis, in qua nitebantur, æque procedit in omnibus peccatis in particulari sumptis in utroque tempore. Sed est valde considerandum unum tempus esse breve, quando non est tentatio vehemens, quod erit longum ad perseverandum, interveniente forti tentatione, et ideo, licet modico tempore vel pro certis instantibus possit arbitrium resistere, nihilominus si tentatio ita duret ut simpliciter æstimari possit gravis, non poterit liberum arbitrium sine gratiæ auxilio illi simpliciter et sine lapsu resistere, quod in sequentibus capitibus, tractando de multitudine præceptorum, et de dilectione Dei, amplius explicandum est.

36. *Ad oppositæ sententiæ auctores, n. 1, 2.* — Tandem ex his non erit difficile ad ea quæ in favorem contrariæ sententiæ adduximus respondere. Nam ex auctoribus qui pro illa allegantur, illi valde errarunt qui absolute asseruerunt posse hominem lapsum vivere longo tempore sine peccato mortali contra legem naturalem, solis viribus liberi arbitrii, contra quos cap. 20 disputavimus. Illi vero qui dixerunt posse hominem vincere tentationem gravem sine gratia, locuti sunt de tentatione gravi intensive (ut sic dicam), nulla alia duratione in ea spectata, quam nos simpliciter gravem non reputamus, vel locuti sunt comparatione tantum facta ad singula momenta determinate sumpta, non vero de victoria totius tentationis simpliciter et absolute, ut clarius quam alii Molina declaravit. Anselmus autem, si attente legantur quæ in utroque loco dicit, loquitur de libero arbitrio non nudo, sed ut adjuto per gratiam ad operandum bonum, et ideo nihil ad præsentem causam facit.

37. *Solutio rationis oppositæ in num. 3, et confirmationum in num. 5 et 6.* — Ad rationem autem principalem, respondetur eam solum probare, etiam secluso auxilio gratiæ, manere liberum arbitrium ad non peccandum tempore tentationis; non tamen probat habere etiam potestatem ad constanter et strenue dimicandum toto tentationis tempore; et hoc etiam solum probant tres confirmationes ibi adductæ, et quæ in illis citantur. Solum quod in fine tertiæ confirmationis dicitur, de homine existente in gratia habituali, declaratione indiget, nam in illo etiam est libertas contra tentationem, non tamen moralis potestas pro

gravi tentatione, nisi actualiter juvetur, ut infra tractabitur. Quomodo autem hæc impotentia moralis non repugnet libertati, jam declaratum est, quia non consideratur respectu determinati effectus, vel momenti, pro quo necessitetur voluntas, sed absolute respectu totius tentationis confuse sumptæ, cum tamen libertas non confuse sed in puncto definito exerceatur. Unde hæc impotentia non est per determinationem potentiæ ad unum, quæ opponitur libertati, sed per inconstantiam et infirmitatem operantis, quæ non libertati, sed constantiæ et fortitudini opponitur.

38. *Solvitur num. 7.* — Ad ultimam confirmationem respondetur negando consequentiam; est enim valde diversa ratio inter motiva sensibilia et humana quæ interdum homo sibi proponit, ad toleranda alia mala, vel superandas difficultates, propter talia bona vel obtinenda vel conservanda, et ea motiva quæ idem homo, suo discursu, et sine juvamine gratiæ, ad vincendam tentationem inducentem ad peccatum, potest efficaciter considerare et sibi proponere. Quam differentiam notavit Aug. lib. de Patientia, c. 17; cum enim in 16 eadem objectionem fecisset, respondit: *Qui hæc dicunt, non intelligunt, et quemque iniquorum tanto esse ad quæcumque mala perferenda duriores, quanto in eo major est cupiditas mundi, et quemque justorum tanto esse ad quæcumque mala perferenda fortiores, quanto in eo major est charitas Dei. Sed cupiditas mundi initium habet ex arbitrio voluntatis, progressum ex jucunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo consuetudinis: charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, etc.* Et hinc infert patientiam mundi esse ex nobis, patientiam vero justorum esse ex Deo: et inde sumptus videtur can. 17 Concilii Arausici 2: *Fortitudinem gentium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum charitas Dei facit, etc.* Sic ergo nos dicimus victoriam tentationis vel alicujus mali propter aliud temporale bonum posse esse ex nobis, quia cupiditas illius boni ex nobis incipit et humana consuetudine radicitur; victoriam autem tentationis solum propter non peccandum non posse esse ex nobis, quia affectus ille non peccandi non potest esse in nobis perfectus et efficax, nisi ex Spiritu Sancto.

39. *Instantia contra proximam solutionem.* — *Diluitur.* — Dicit forte aliquis, licet affectus efficax non peccandi simpliciter non possit esse nisi ex charitate, nihilominus affectum non peccandi in hac occasione et hoc genere

peccati esse posse, absque charitate, et absque alio motivo supernaturali, ex solo affectu alicujus naturalis virtutis, ut castitatis, vel justitiæ, qui potest a nobis esse, sicut dictum est de bono actu naturali; ergo quoad hoc procedit objectio, et discrimen non assignatur. Respondeo etiam in hoc versari eum proportione discrimen positum, quia affectio voluntatis ad temporalia et sensibilia bona propter humanum commodum incipit a cupiditate sensibili, et fit suavis ex dilectione etiam sensibili, et ideo facile firmatur consuetudine, nam, ut dixit idem Augustinus eodem libro, cap. 24: *Quando voluntas sua cupiditate rapitur, quanto jucundius estimat quod habere vel conservare appetit, tanto tolerabilius perfert quod minus sibi est ad perferendum, quam aliud ad patiendum. Quidquid enim (inquit) illud est, ex creatura est, cujus nota voluptas est, quodammodo enim familiari contactu, atque connexu ad experendam ejus suavitatem adjacet amanti creaturæ amata creatura: et prosequitur in c. 25, dicens: Voluntas autem creatoris, de qua scriptum est: Et torrente voluptatis tuæ potabis eos, alterius generis est, etc.* Idem ergo nos dicimus de voluntate vitandi peccatum in gravi tentatione ex affectu honestatis; nam talis affectio non incipit ex sensu, nec voluntas honestatis sensu percipitur, imo ordinarie sensui repugnat, et ideo rara est talis affectio ex vi solius naturæ, et non firmatur consuetudine, nec fit suavis sine interventu auxilii gratiæ, ac proinde per se non sufficit ad vincendam gravem tentationem sine ejusdem gratiæ auxilio: et hanc rationem indicavit sæpe Augustinus, ut videre licet lib. 2 de Peccator. merit., cap. 17, et lib. 2 contra duas epist. Pelagian., capit. nono, et de Spirit. et litter., capite tertio.

40. *Solvitur deinde eadem quarta confirmatio quantum ad exemplum de hæretico.* — Denique ad exemplum de hæretico qui mortem sustinet pro aliqua veritate fidei quam suo modo credit, respondeo, etiamsi fortasse id faciat ex libertate sua, absque auxilio gratiæ, nullum inde argumentum sumi ad eum qui, cum sit catholicus, martyrium sustinet pro eadem veritate. Alioqui illo argumento probaretur non solum posse liberum arbitrium sine gratia vincere tentationem gravem contra præceptum naturale, sed etiam contra præceptum supernaturale, quod Pelagianum est. Est autem clarum discrimen, nam hæreticus ita moritur pro veritate fidei quam credit, sicut pro suo errore, et ita non suffert mortem pro veritate catholica, ut catholica est, sed ut

ab ipso creditur propter aliqua humana motiva, vel propter pertinaciam in proprio iudicio, quod præfert aliis humanis incommodis, etiam morti, propter firmatam consuetudinem, etiam pravam ex parte modi, licet ex parte materiæ contingat non esse malam. Catholicus autem, quando pro una veritate moritur, virtute totam fidem catholicam profiteatur, quia non potest id facere sine firmo affectu supernaturali ad catholicam veritatem. Et ideo hic fere versatur idem discrimen, quod proxime ex Augustino notatum est; unde addimus, si contingat hæreticum ex aliquo pio affectu ad Deum, vel ad aliquam rem divinam, mori pro aliqua veritate fidei quam credit, etiam illud non facere sine auxilio speciali gratiæ, quia et illud habere potest, licet sit hæreticus, et ille affectus concipi non potest ex sola ratione et libertate humana: et sic dixit Augustinus, lib. de Patient., cap. 27, si hæreticus credat, qui negaverit Christum, aeterno supplicio esse puniendum, et pro ista fide supplicium perferat, bene agere; ac proinde, ait, negandum non est hoc esse donum Dei. Quale autem sit hoc donum non declarat, sed solum ait: *Intelligendum est alia esse Dei dona filiorum illius Jerusalem, quæ sursum libera est, mater nostra*, in quo significat non esse auxilium supernaturalis ordinis, licet sit supra communem cursum naturæ, et ex speciali providentia datum.

41. *Solvitur denique quantum ad argumentum Rubionis.* — Ad ultimam confirmationem, imprimis nego posse aliquam tentationem gravem, etiam contra præceptum negativum, vinci sine actu positivo voluntatis volentis non facere id ad quod tentatio inducit; tum quia probabile est non posse dari puram omissionem perfecte voluntariam sine actu positivo, quod saltem moraliter verum est; tum maxime quia tempore gravis tentationis, si voluntas nolit superari, necesse est ut aliquid faciat, vel directe se opponendo tentationi per affectum contrarium, vel recurrendo ad Deum per orationem, vel applicando intellectum ad sanctas cogitationes quæ contineant affectum, ne tentationi consentiat. Alioqui si voluntas tunc veluti dormitaret et nihil ageret, eo ipso videretur se morali periculo exponere, et consequenter peccaret. Præterquam quod videtur plane impossibile habere tunc firmum affectum resistendi et non consentiendi, et nullo modo illum explicare aut exercere. Igitur talis resistentia non fit sine auxilio generali, et ita cessat objectio. Secundo, responderi potest dando

vel permittendo antecedens, nimirum, quod voluntas possit resistere solum non agendo; quo posito, necessario sequitur ut possit resistere sine concursu generali requisito ad volendum, vel positive nolendum, quia ad non agendum, ut sic, non est necessarius concursus generalis: nam potius ad non agendum necessaria est carentia actualis concursus, cum ille nihil aliud sit quam eadem actio, ut a Deo procedens. Hoc ergo permissio, adhuc neganda est consequentia, quia auxilium speciale, necessarium ad vincendam tentationem, est antecedens seu præveniens voluntatem, ut non consentiat. Unde si voluntas non consentiat, positive volendo non operari, tunc speciale auxilium ad non consentiendum prius datur quam concursus generalis ad illam voluntatem, ideoque licet fingamus voluntatem contineri per puram suspensionem actus, adhuc necesse est ut præcedat auxilium speciale, quod absolute datur ad confortandum hominem ne consentiat, quocumque modo id facere, seu non facere possit aut debeat. Illud autem auxilium potest esse sine concursu, aut per aliam negationem, scilicet, non permittendo ut tentatio crescat, vel etiam per positivam actionem ex parte intellectus, immittendo efficacem aliquam considerationem, quæ contineat voluntatem, vel in voluntate ipsa immittendo timorem, vel quid simile quod non sit proprius actus humanus, sed quasi passio quædam immissa a Deo apta ad continendam voluntatem, quocumque modo consensum suum contineat.

CAPUT XXV.

UTRUM HOMO, IN STATU NATURÆ INTEGRÆ, TOTAM NATURÆ LEGEM IN QUACUMQUE OCCASIONE ET OMNI TEMPORE, SINE AUXILIO GRATIÆ SERVARE, OMNIAQUE GRAVIA PECCATA VITARE POTUISSET?

1. *Questionis sensus.* — Supponimus questionem esse de lege mere naturali, et de modo implendi illam consentaneo rationi tantum naturali, ut excludamus omnem modum supernaturalem, qualis est, implere ex charitate, vel meritorie, vel alio simili: in modo autem illo, quem naturalem vocamus, includimus non solum agere bona, sed etiam bene moraliter ex circumstantiis ex eadem lege naturæ ad honestatem actus necessariis. Unde non tractamus de victoria tentationum perfecta et fructuosa ad vitam æternam, sed solum de sufficienti ad non peccandum, quam alii re-

sistentiam appellant: sic igitur tria in titulo quæstionis includimus, scilicet, facere quæ lex naturalis jubet, et non peccare contra illam longo tempore, et omnes tentationes illo tempore occurrentes vincere. Quia vero hæc videntur involvere perseverantiam, est consequenter advertendum nunc non esse sermonem de perseverantia in gratia, neque de dono ad hoc requisito, sed solum de perseverantia in honestate naturali. Et quia hæc quæstio in omnibus statibus naturæ humanæ locum habet, et in singulis habet proprias difficultates, sigillatim de illis tractatur.

2. *Negativa opinio.* — Igitur de homine in natura integra dixerunt aliqui non potuisse longo tempore vitare omnia peccata contra legem naturæ sine superaddito auxilio gratiæ. Solet pro hac sententia referri Gregorius in 2, distinct. 29, quæst. 4, artic. primo; tamen si attente legatur in fine conclusionis secundæ, respondendo ad objectionem incidentem, et conclusione 3, aperte docet contrarium. Dicit enim in illo statu non fuisse illam motionem necessariam, quam in homine lapsio posuerat in distinct. 28. Addit vero indignis gratia habituali hominem in illo statu, etiam ad servandam legem naturæ; quod potest habere sensum bonum, ut infra dicam. Refertur etiam Abulensis in capite decimo-nono Matthæi, quæst. 178; tamen, ut supra dixi, ille ambigue utitur nomine gratiæ actualis, et potius videtur in sententiam extreme contrariam inclinare, ut de homine lapsio dicam. Proprie ergo sententiam hanc videtur docere Capreolus in secunda, distinct. 29, quæst. 4, art. 1, conclus. 3 et 4, respondendo ad argumenta contraria; et Hispalensis ibid., artic. 3, notab. sexto; qui hanc gratiam in illo statu explicare videntur per specialem inspirationem et illuminationem, non per physicam motionem supra impugnatam. Hos auctores imitari profitentur aliqui Moderni, sed revera solum in voce cum illis conveniunt, quia tantum requirunt congruam cogitationem, alioqui mere naturalem.

3. *Ejus fundamentum.* — Fundamentum hujus sententiæ præcipue sumitur ex Concilio Arausiac., capit. 29, dicente etiam in statu innocentie indignis hominem gratia ad perseverandum. Idem supponit Gelasius Papa, in scripto contra Pelagianam hæresim, quod habetur tom. 1 Epistol. Pontific., inter epist. 5 et 6 Gelasii, ubi sic inquit: *In ipsis primis hominibus, dum sua nimium felicitate confidunt, et tantam Dei gratiam in vacuum reci-*